

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ПРИКЛАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

«МЕТОДОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ»

Методичні рекомендації

для здобувачів СО «Бакалавр», спеціальності 052 «Політологія»

Вінниця 2023

Автори:

- д.політ. н., доцент, доцент, в.о. завідувача кафедри політології та державного управління Чальцева Олена Михайлівна
- асистент кафедри політології та державного управління Швець Катерина Андріївна

Методичні рекомендації розраховані на вивчення дисципліни «Методологія політичної науки» для здобувачів СО «Бакалавр» спеціальності 052 «Політологія» та включає програму курсу, яка дозволяє розкрити специфіку, значення й сутність кожної теми, плани семінарських занять, тематику контрольних робіт, есе та доповідей, зміст практичних завдань, які можуть бути використані для написання модульних контрольних робіт та курсової/бакалаврської роботи. Також у даному методичному посібнику містяться списки рекомендованої літератури та питання до заліку/іспиту, які можуть бути використані для підготовки до семінарів, заліків, іспитів й написання рефератів, наукових доповідей, статей і контрольних робіт.

Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія політичної науки» для здобувачів СО «Бакалавр» спеціальності 052 «Політологія»/ Укладачі: О.М. Чальцева, К.А. Швець: ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. С.42

Рецензенти:

Микола Примуш - Доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса

Валерія Василенко - Кандидат наук з соціальних комунікацій, старший викладач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса

Затверджено рішенням засідання кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса, протокол №1 від «23» серпня 2023 р.

Затверджено Вченою радою факультету інформаційних і прикладних технологій Донецького національного університету імені Василя Стуса, протокол № 1 від «28» серпня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1: ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
РОЗДІЛ 2: МЕТОДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	12
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ/ІСПИТУ.....	20
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22
ДОДАТКИ.....	23

ВСТУП

Методичні рекомендації з дисципліни *Методологія політичної науки* складена відповідно до стандарту освіти та освітньої програми Прикладна політологія та політичні технології, спеціальності 052 Політологія, підготовки СО бакалавр галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки формує інтегральні, загальні і фахові компетентності та програмні результати навчання, якими оволодіють здобувачі вищої освіти.

Метою вивчення навчальної дисципліни є на основі теоретичних знань визначити еволюцію і логіку зміни парадигмальних методологічних підходів в політичній науці протягом всього періоду її існування. Набуті результати навчання та компетентності дозволять здобувачеві розв'язувати складні дослідницькі завдання.

Навчальна дисципліна формує міждисциплінарні взаємозв'язки із іншими дисциплінами, такими як: «Філософія», «Історія політичних вчень», «Політичні інститути та процеси», «Методики і техніки політичних досліджень», «Соціологія», «Теорія політичної науки» та ін.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньої програми спеціальності 052 Політологія.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК-6. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

Фахові спеціальні компетентності (СК):

- СК-2. Базові знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології.
- СК-5. Застосування ключових політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- СК-7. Здатність використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.
- СК-9. Здатність професійно викладати соціальнополітичні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.

Програмні результати навчання (ПРН):

- РН-1. Застосовувати критичне мислення, раціональну аргументацію, аналіз та синтез.
- РН-6. Вчитися та оволодівати сучасними професійними знаннями.
- РН-12. Базові знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології.
- РН-15. Застосовувати ключові політологічні поняття, теорії та методи до аналізу владнополітичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- РН-17. Використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.
- РН-19. Професійно викладати соціально-політичні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса».

РОЗДІЛ 1: ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА НАУКА: ПРЕДМЕТ, ЕТАПИ РОЗВИТКУ, НАУКОВІ ШКОЛИ, ТЕМАТИКА.

ТЕМА 1. Предмет, закономірності, поняття та категорії сучасної політології

Предмет та об'єкт політології. Політологія як комплексна наука, та її співвідношення з іншими (гібридними) політичними дисциплінами. Зв'язок категорій, теорій, методів із суміжними дисциплінами.

Категорії політики як науки: загальні, спеціальні. Закономірності політології. Загальнонаукові підходи до вивчення соціальних об'єктів: натуралізм, холізм, індивідуалізм, мерізм. Поняття: «онтологічна позиція», «епістемологія», «теорія», «концепція», «модель», «гіпотеза» та ін.

ТЕМА 2. Генезис методологічних підходів політичної науки

Філософсько-соціологічні основи західної політичної науки: позитивізм, сциєнтизм, раціоналізм, прагматизм.

Загальнонаукові методи дослідження, які використовуються у політичній науці. Основні методи політології.

Періодизація розвитку методології політичної науки:

1. **Класичний період** (до кінця XIX ст.). Пріоритетні підходи: дедуктивний, логіко-філософський і морально-аксіологічний.

2. **Інституціональний період** (сер. XIX – 1 пол. XX ст.). Пріоритетні підходи: історичний, порівняльний, нормативний, інституційний.

3. **Біхевіоралістський період** (50-70-ті роки XX ст.). Використання кількісних методів дослідження.

4. **Постбіхевіоралістський період** (плюралістичний, постмодерновий). Використання “традиційних” і “нових” методів. Прийняття принципу “методологічного плюралізму”.

ТЕМА 3. Проблеми та перспективи сучасної методології політичної науки

Методологічні проблеми сучасного періоду політичної науки. Методологічний плюралізм. Тенденції оновлення методологічного інструментарію та підходів. Роль економетрії у політичній науці. Радикальна тенденція, обумовлена впливом постмодерну та фемінізму. Проблема еkleктичності методології політичних досліджень. Стандартизація поглядів представників англо-американського та західноєвропейського наукових напрямків. Специфіка національних шкіл політичних наук.

Проблема методологічної рефлексії. Недостатність біхевіоральної моделі. Оцінка Г.Алмондом методологічних підходів сучасної американської політичної науки (“підходи” - секти). Поєднання гетерогенних підходів у політології на сучасному етапі. Необхідні умови для сучасних політичних теорій: принцип

верифікації, когерентність, фальсифікації (К.Поппер). Метатеорія (метаязик). Проблема політичних онтологій. Необхідність звернення до робіт видатних філософів. Феноменологічний підхід в політології (Дж.Д.Мун). Принцип “методологічного індивідуалізму”. Інтегральна концепція соціальних наук Гальтунга.

ТЕМА 4. Політична наука у ХХ ст. Тематичний аналіз.

Основні етапи становлення політології. Національні школи політичної науки. Ідеологія і дослідження політичних процесів. Етноцентризм. Становлення організаційної структури політичної науки у США та Європі. Взаємовплив американської та європейської політичних шкіл. Головні напрямки сучасної політології.

Тематичні пріоритети сучасної політичної науки.

Проблеми нового суспільства у працях західних дослідників. Концепція “постіндустріального суспільства” Д.Белла. Прогностична модель суперіндустріального суспільства О.Тоффлера. Посткапіталістичне суспільство П.Дракера. Інформаційна система М.Кастельса. Домодернізоване суспільство А.Турена. Постматеріальне суспільство Р.Инглхарта.

Сучасні дослідження політичної культури Дослідження Р.Патнема, Г. Екстайна, Р. Инглхарта, Е.Натана, Т.Ши, А.Вільдавськи та ін. Інтерпретація політичної культури на конкретному рівні: дослідження комунікацій, соціалізації, ідеології.

Проблеми посткомуністичної трансформації Дослідження С.Хантігтона, З.Бжезинського, Дж.Александера, А. Пршеворського, Д.Растоу та ін.

Лібертаризм. Комунітарна парадигма. Теорія і сучасна практика.(М. Сендел, А. Макінтайр, М.Уолцер, Ч.Тейлор, Ф.Фукуяма, Д.Етціоні.)

Етнонаціональна проблематика в сучасній політичній науці. Розгляд етнонаціональних конфліктів, етно-культурної ідентичності, мультикультурну політику, права меншин та ін. проблеми.

Інституціональні дослідження. Новий підхід до політичних інститутів

Дослідження демократії. Роботи А.Лейпхарта, М. Догана, Ф. Шміттєра, Г. О’Доннєла.

Змістовий модуль 2. КЛАСИЧНІ І НОВІ ПІДХОДИ У МЕТОДОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

ТЕМА 5. Біхевіоральний методологічний підхід у політичній науці

“Біхевіоризм” як напрямок американської психології ХІХ –ХХ ст. Ключові категорії біхевіоризму – “стимул – реакція, виклик - відзив”. Вклад чикагської наукової школи (Ч.Мєрріама, Г.Лассуєла, Г.Госнєла, К.Райта, А.Смолла та ін) в розвиток методології політичної науки. П’ять рівней аналізу політичної ситуації за Г.Лассуєлом. Введення терміну “політична поведінка” Ф.Кєнтом.

“Біхевіоральна революція” після другої світової війни. Основні методологічні установки біхевіорального підходу. Верифікація і операціоналізм – принципи неопозитивізма. Основні школи поведінкового підходу: школа

політичної психології (А.Тверські, Д.Канеман, Г.Брейді, П.Снайдерман); школа політичної соціології (П.Лазарсфельд, В.Кі, Ф.Магер); політ економічна школа (Е.Даунс, К.Арроу, У.Нордхаус, А.Алезіна).Критика біхевіоралізму. Вплив біхевіоралізму на виникнення нових методологічних підходів.

ТЕМА 6. Інституціоналізм і неоінституціоналізм у політичному дослідженні

Класичний інституціоналізм - домінуючий підхід при дослідженні політичних інститутів. Визначення поняття політичний інститут. Держава як політичний інститут. Методи дослідження класичного інституціоналізму: описово-індуктивний, формально-легальний, історико-компаративний. Напрямки інституціоналізму: конституалізм, суспільне управління (public administration), теорія організації.

Вплив економічних та соціологічних досліджень на формування нового інституціоналізму (Р.Коуз, Д.Норт, Дж.Б'юкенен, Ди Маджио, Ф.Селзник). Дж. Роулз «Теорія справедливості». Розвиток неоінституціоналізму у 80-і рр. Дж.Марч і М.Ольсен “Новий інституціоналізм: організаційні фактори у політичному житті”(1984). Різновиди нового інституціоналізму: нормативний, історичний, соціальний, структурний, міжнародний, теорія раціонального вибору, теорія мереж. Методи неоінституціоналізму: методи неокласичної економічної теорії, методи теорії ігор, дедуктивний метод.

ТЕМА7. Теорія раціонального вибору як загальнотеоретичний підхід. Теорія ігор.

В роботах економістів К.Ерроу, Е.Даунса, Д.Блека, Дж.Б'юкенена, Г.Таллока вперше застосована теорія раціонального вибору. Ентоні Даунс “Економічна теорія демократії”(1957) – дослідження електоральної поведінки та партійної конкуренції. М. Ольсен “Логіка колективної дії: суспільні блага і теорії груп”. Основні елементи і принципи теорії раціонального вибору (Іон Елстер, Майкл Лавер). Теорії які основані на ГРВ. Теорема неможливості Ерроу. Теорія колективного вибору.Політичні інститути з позицій концепції раціонального вибору: екзогенний та ендогенний рівні дослідження. Політичний конфлікт, конституційний аналіз, політичні вибори, політична поведінка і теорія раціонального вибору. Теорія ігор як галузь математики яка застосовується у політичній науці. Класифікація ігор. Гра “Кури”, “Дилема в'язнів”. Еволюційна теорія ігор.Можливості застосування теорії ігор в політичній науці.

ТЕМА 8. Теорія політичних мереж

Плюралізм, корпоративізм та політичні мережі; загальні методологічні установки концепції політичних мереж. Поняття “політичної мережі” (Р.Родес). Види політичних мереж (політичні співдружності (policy communities), професійні мережі (professional networks), міжуправлінські мережі (intergovernmental networks), мережі виробників(producer networks) проблемні мережі (issue networks). Поняття “керівництво” в концепції політичних мереж (Т.Берцель, Г.Питерс, Кеннет

Хенф, Лоренц Отуул). Ефективність політичних мереж (Бринтон Мілорд, Кейт Прован,). Німецька і англійська наукові школи політичних мереж.

ТЕМА 9. Теорія прийняття політичних рішень в структурі політичної науки

Теорія прийняття політичних рішень (ТППР) як загальнотеоретичний підхід. Г.Лассуел і концептуальне оформлення політико-управлінських наук і інституалізація ТППР. Сутність теорії ТППР. Два елементи політико – управлінської науки, які виділяє І.Дрор: «галузеве управлінське знання» (policy-issue knowledge) та “знання, яке торкається прийняття рішень” (policy-making knowledge). Полідисциплінарний характер теорії ТППР.

Теоретико-кнцептуальні підходи в ТППР, які поділяються за дихотомічними парами “холізм – індивідуалізм”, “структура-агент” Нормативно-прескриптивний підхід, дескриптивно-експлікативний підхід. Концепція виокремленої раціональності, когнітивна концепція ТППР (Г. Саймон “Адміністративна поведінка”). Інкрементальна модель (Ч.Ліндблом “Наука просування до кінця”). Бюрократична модель. Модель “смітцевої корзини” (garbage can) (Д.Марч, М.Ольсен, М.Корн). Модель споживача (Хіммельвайт). Змішані моделі: нормативно-оптимальна (*normative-optimal*) (Й.Дрор), модель змішаного сканування (*mixed-scanning*) (А.Етціоні).

ТЕМА 10. Системний підхід

Генезис ситемних ідей. Етапи розвитку системних знань. Рівні методологічного знання: рівень філософської методології, рівень загальнонаукових принципів (системний підхід), конкретно-наукова методологія, методика і техніка дослідження.

Теоретичні основи системного підходу. Формування системного підходу завдяки загальної теорії систем, загальної теорії організації та кібернетики. Системні поняття.

Макросоціальні та мікросоціальні теорії їх значення у політичній науці.Макросоціальні теорії (структурно-функціональний аналіз, системна теорія, макрсистські теоретичні традиції).Мікросоціальні теорії (у соціології: теорії соціальної поведінки та соціальної дії, у політології: теорія політичної культури, політичної участі та електоральної поведінки, раціонального вибору, еліт, транзитологічні теорії...)

Два типа системного вивчення: функціоналізм та системний аналіз. *Загальна теорія систем* (Д.Істон, Г.Алмонд). Вплив макротеорії політичних систем на фахівців з порівняльної політології та міжнародних відносин, таких як Карл Дойч, Мортон Каплан, Герберт Спайро. *Аналіз середнього рівня*. Основи *структурного функціоналізму*. Значення робіт антропологів Б.Малиновського, А.Редкліффа-Брауна. Представники цього напрямку соціологи Т.Парсонс, Р.Мертон, К.Девіс, М.Леві, політологи Г.Алмонд, Д.Аптер, Р.Пауел, А.Бентлі, Д.Трумен.

Макроструктурний функціоналізм та мікроструктурний функціоналізм. Всеохватна теорія структурного функціоналізму Т.Парсонса, та теорія середнього рівня Р.Мертонна. Критика структурного функціоналізму (Джерві, Шерман, Крупп, Барбер, Баклі, Кларк та ін.) Поняття функціональної еквівалентності та дисфункції (Р.Мертон). Альтернативні погляди на систему. Головні проблеми застосування системного підходу у політичних дослідженнях. Критика системного підходу.

Сучасні політичні системи та проблеми методології їх дослідження.

Вплив глобальних процесів на національно-державну і світову політику. Поняття, які пояснюють динаміку систем. Еволюційне ускладнення систем: цикли, причини. Стабільні та нестабільні системи. Методологічні проблеми аналізу сучасних систем. Системний еволюціонізм: теорія культурних систем Л.Уайта. Теорія нерівноважних систем.

Синергетика. Проблема порядку та хаосу.

ТЕМА 11. Функціоналізм та його вплив на методологію політичної науки. Структурний функціоналізм.

Етапи розвитку функціоналізму. *“Ранній” (20-40ppXXст.) функціоналізм* в роботах британських антропологів Б.Маліновського, М. Мосса, А.Редкліффа-Брауна. Визначення поняття “культура” Б.Маліновським. Функціональний та інституціональний аналіз в роботах Б.Маліновського. Функціональна теорія соціальної організації А.Редкліффа-Брауна. Методологія системних соціальних досліджень А.Редкліффа-Брауна. Функціональний структуралізм М.Мосса. *“Зрілий” функціоналізм (40-70ppXXст.)*. Функціональний імперативізм Т.Парсонса. Теорія соціальних систем Т.Парсонса. Структурний функціоналізм Р.Мертонна.

Структурний методологічний підхід. Формування структурного підходу. Вплив антропології на структурний підхід. Структурний метод у соціальних науках. Культурний релятивізм. Системна концепція Е.Еванса-Причарда. Структуралізм. Лінгвістичний структуралізм. Функціональний структуралізм М.Мосса. Структурний аналіз систем К.Леві-Строса («Структурна антропологія», «Міфологіки», «Шлях масок»). Знакові, символічні соціокультурні системи. Теорія структурації Е.Гідденса. Поняття «локус», «дуальність», «структурація». Постструктуралізм (М. Фуко, Ж.Дерріда).

Постфункціоналізм.

Критика класичного функціоналізму у 60-70і рр..XXст. Нефункціональна теорія “самореферентних” систем Н.Лумана. Поняття «комунікація», «система». Теорія “системного” та “життєвого” світу Ю.Хабермаса.

ТЕМА 12 Марксизм як макросоціальна теорія

Класична методологічна концепція марксизму. Основні етапи розвитку марксизму. Загальні принципи марксистської концепції систем (матеріалізм, об’єктивізм, реалізм, детермінізм, історизм). Інструментальна і конфліктна моделі соціальних систем у марксизмі. Марксоцентризм. К.Поппер та критика марксизму.

Сучасна політична наука та нове ставлення до теорії К.Маркса. Неомарксизм. Концепції аналізу класової теорії і теорії держави: плюралізм, інструменталізм, структуралізм, критична теорія, етатизм та класова боротьба. Проблеми класового аналізу. Теорії розвитку та марксистська традиція. Марксистський антиімперіалістичний підхід до теорії залежності. Радикальний марксистський підхід до теорії імперіалізму. Марксистське розуміння політекономії.

РОЗДІЛ 2: МЕТОДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Підготовка реферату:

Теми рефератів:

1. Методологія політичної науки: історія становлення.
2. Філософські основи методології політичної науки.
3. Взаємодія політичної науки з іншими суспільними науками. Тематика досліджень.
4. Американська школа політичної науки.
5. Європейські школи політичної науки.
6. Розвиток політичної науки: характеристика етапів.
7. “Біхевіоризм” як напрямок американської психології XIX –XX ст.
8. Ч. Мерріам та діяльність Чикагської школи.
9. Вплив робіт Г.Лассуела на політичну науку.
10. «Біхевіоральна революція» у методології політичної науки.
11. Критика біхевіоралізму. Постбіхевіоралізм.
12. Класичний інституціоналізм - домінуючий підхід при дослідженні політичних інститутів.
13. «Новий» інституціоналізм: методологічні основи та можливості застосування у політичних дослідженнях.
14. Вплив економічних теорій на формування нового інституціоналізму. Роботи Д. Норта, Р.Коуза.
15. Теорія раціонального вибору: основні методологічні принципи.
16. Теорія ігор: різновиди та можливості застосування у політичній практиці.
17. Теорія мереж: національні школи, концепції та аналіз сфер політики.
18. Соціальна система Т.Парсонса.
19. Політична система Д.Істона.
20. Кібернетична система К.Дойча
21. Рольові функції системи згідно з моделлю Г.Алмонда
22. Становлення та сутність системного підходу
23. Теорія прийняття політичних рішень Г.Саймона.
24. Синергетичний підхід у методології політичної науки.
25. Структурний функціоналізм Р.Мертонса.
26. Глобалізація і еволюція політичних систем.
27. Теорія структурації Е.Гідденса.
28. Структуралізм К.Леві-Стросса.
29. Постфункціоналізм в сучасній політичній науці.
30. Теоретико-політичні погляди Ю. Хабермаса.
31. Неофункціональна теорія “самореферентних” систем Н.Лумана.

Критерії оцінювання:

10б. - Реферат виконаний за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам до презентацій, розкриває сутність проблеми, що розглядається, аргументовано представлено проблему.

8б. - Реферат виконаний за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається, не наведені приклади сучасних досліджень, яка обрана здобувачем.

6б. - Реферат виконаний за планом, має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається, не аргументовано представлено проблему.

4б. - Реферат виконаний за планом, має логічну структуру, візуалізація повністю відповідає вимогам, не повністю розкриває сутність проблеми, що розглядається, не аргументовано представлено проблему.

2б. - Реферат виконаний за планом, має логічну структуру, візуалізація не відповідає вимогам, не повністю розкриває сутність проблеми, що розглядається, аргументовано представлено проблему.

0б. - Реферат виконаний не за планом, не має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, не розкриває сутність проблеми, що розглядається, не аргументовано представлено проблему. Пропонується доробити реферат.

2. Формулювання п'яти гіпотез за темою біхевіоралізм.

За поданим нижче прикладом необхідно сформулювати 5 гіпотез за темою біхевіоралізм

«Чим вище (нижче, більше, повільніше і т.д.) _____, тим вище (нижче, більше, повільніше і т.д. _____)».

«Якщо _____, то _____»

«За умов _____, _____»

Критерії оцінювання:

5б. - Гіпотеза сформульована вірно, відповідає вимогам. Стиль науковий.

3б. - В гіпотезі змінні нерівномірні за кількістю можливих індикаторів.

1б. - Гіпотеза очевидна, не потребує доказів, змінні нерівномірні за кількістю індикаторів

0б. - Гіпотеза сформульована невірно. Змінні визначені невірно. Індикаторів менше 3. Стиль не науковий.

3. Підготовка презентації за темою «Національні школи»

Обрати на вибір американську, французьку, англійську, німецьку школи. Джерело: стаття В. Верченнова (посилання в програмі курсу).

Структура презентації:

а) Вступ: короткий огляд теми, мета та обґрунтування вибору національної школи.

б) Історія та походження: розкриття походження та основних історичних подій, що вплинули на розвиток школи.

в) Особливості стилю: опис характерних особливостей стилю, техніки або методів, які використовувалися у науковій діяльності представників цієї школи.

г) Внесок в науку: аналіз внеску національної школи в розвиток політологічної науки.

д) Вплив на інші школи: висвітлення впливу даної школи на інші наукові напрями.

е) Сучасність: оцінка сучасного стану та значення національної школи.

Критерії оцінювання:

10б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам до презентацій, розкриває сутність проблеми, що розглядається, наведені приклади сучасних досліджень школи, яка обрана здобувачем.

8б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається, не наведені приклади сучасних досліджень школи, яка обрана здобувачем.

6б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається, не наведені приклади сучасних досліджень школи, яка обрана здобувачем.

4б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, не повністю розкриває сутність проблеми, що розглядається, не наведені приклади сучасних досліджень школи, яка обрана здобувачем

2б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація не відповідає вимогам, не повністю розкриває сутність проблеми, що розглядається, не наведені приклади сучасних досліджень школи, яка обрана здобувачем

0б. - Презентація виконана не за планом, не має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, не розкриває сутність проблеми, що розглядається, не наведені приклади сучасних досліджень школи, яка обрана здобувачем. Пропонується доробити презентацію на більш високий бал.

4. Біхевіоралістський підхід

Обрати одного представника біхевіоралістського підходу та розробити презентацію у якій вказати внесок у методологію політологічної науки обраного представника. Окреслити напрями його робіт в теорії політичної науки.

Критерії оцінювання:

10б.- Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам до презентацій, розкриває сутність проблеми, що розглядається, наведені приклади робіт автора, який обраний здобувачем. Розкрито вклад автора в розвиток політичної науки, окреслені напрями його досліджень.

8б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається. Розкрито вклад автора в розвиток методології ПН. Не окреслені напрямки його робіт в теорії політичної науки.

5б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається. Не повністю розкрито вклад автора в розвиток методології ПН. Не окреслені напрямки його робіт в теорії політичної науки. Пропонується доробити презентацію на більший бал.

0б. - Презентація виконана не за планом, не має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, не розкриває сутність проблеми. Пропонується доробити презентацію.

5. Письмова робота. Біхейвіоралізм приклади наукових досліджень

Навести 5 особистих прикладів наукових досліджень, які відповідали б тематиці політологічного наукового дослідження за біхейвіоралістичним підходом.

Критерії оцінювання:

5б. - Наведені приклади (не менше 3) відповідають підходу. Розкриті основні положення біхейвіоралізму через призму робіт.

2б. - Наведені приклади відповідають підходу, проте здобувач не може пояснити всі положення біхейвіоралізму через призму робіт.

0б. - Наведені приклади не відповідають підходу. Здобувач не може пояснити положення біхейвіоралізму

6. Письмове завдання. Гіпотези за темою «Інституціоналізм і неінституціоналізм»

За поданим нижче прикладом необхідно сформулювати 5 гіпотез за темою Інституціоналізм і неінституціоналізм

«Чим вище (нижче, більше, повільніше і т.д.) _____, тим вище (нижче, більше, повільніше і т.д. _____)».

«Якщо _____, то _____»

«За умов _____, _____»

Критерії оцінювання:

5б. - Гіпотеза сформульована вірно, відповідає вимогам. Стиль науковий.

3б. - В гіпотезі змінні нерівномірні за кількістю можливих індикаторів.

1б. - Гіпотеза очевидна, не потребує доказів, змінні нерівномірні за кількістю індикаторів

0б. - Гіпотеза сформульована невірно. Змінні визначені невірно. Індикаторів менше 3. Стиль не науковий.

7. Письмове завдання. Підготувати на кожний вид інституціоналізму приклади

Навести 5 особистих прикладів наукових досліджень, які відповідали б тематиці політологічного наукового дослідження за інституціональним підходом.

Критерії оцінювання:

5б. - Наведені приклади (не менше 3) відповідають підходу. Розкриті основні положення біхевіоралізму через призму робіт.

2б. - Наведені приклади відповідають підходу, проте здобувач не може пояснити всі положення біхевіоралізму через призму робіт.

0б. - Наведені приклади не відповідають підходу. Здобувач не може пояснити положення біхевіоралізму

8. Презентація по обраному представнику інституціонального підходу, ТРВ, Теорії ігор

Обрати одного представника інституціонального підходу, ТРВ, Теорії ігор та розробити презентацію у якій вказати внесок у методологію політологічної науки обраного представника. Окреслити напрямки його робіт в теорії політичної науки.

Критерії оцінювання:

10б.- Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам до презентацій, розкриває сутність проблеми, що розглядається, наведені приклади робіт автора, який обраний здобувачем. Розкрито вклад автора в розвиток політичної науки, окреслені напрямки його досліджень.

8б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається. Розкрито вклад автора в розвиток методології ПН. Не окреслені напрямки його робіт в теорії політичної науки.

5б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається. Не повністю розкрито вклад автора в розвиток методології ПН. Не окреслені напрямки його робіт в теорії політичної науки. Пропонується доробити презентацію на більший високий бал.

0б.- Презентація виконана не за планом, не має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, не розкриває сутність проблеми. Пропонується доробити презентацію.

9. Письмова робота. Гіпотези по ТРВ, ТЕОРІЇ ІГОР.

За поданим нижче прикладом необхідно сформулювати 5 гіпотез за темою ТРВ, ТЕОРІЇ ІГОР:

«Чим вище (нижче, більше, повільніше і т.д.) _____, тим вище (нижче, більше, повільніше і т.д. _____)».

«Якщо _____, то _____»

«За умов _____, _____»

Критерії оцінювання:

5б. - Гіпотеза сформульована вірно, відповідає вимогам. Стиль науковий.

3б. - В гіпотезі змінні нерівномірні за кількістю можливих індикаторів.

1б. - Гіпотеза очевидна, не потребує доказів, змінні нерівномірні за кількістю індикаторів

0б. - Гіпотеза сформульована невірно. Змінні визначені невірно. Індикаторів менше 3. Стиль не науковий.

10. Письмова робота. Мережевий підхід

По темі мережевий підхід необхідно сконструювати схематично мережу з її учасниками.

Критерії оцінювання:

5б. - Схема розкриває мережеві взаємозв'язки між акторами, які включені в мережу. Здобувач може пояснити логіку відбору акторів/суб'єктів мережі, ресурсні можливості, характер взаємозв'язків.

3б. - Схема розкриває мережеві взаємозв'язки між акторами, які включені в мережу. Здобувач може пояснити логіку відбору акторів/суб'єктів мережі, не повністю розкриває ресурсні можливості і характер взаємозв'язків акторів.

0б. - Схема не розкриває мережеві взаємозв'язки між акторами, які включені в мережу. Здобувач не може пояснити логіку відбору акторів/суб'єктів мережі, ресурсні можливості, характер взаємозв'язків. Пропонується доробити схему.

11. Письмова робота. Мережева теорія.

Продемонструйте, яким чином мережева теорія може бути застосована у вашому курсовому дослідженні.

Критерії оцінювання:

5б. - В роботі повністю розкрито можливість застосування мережевої теорії в досліджуваній проблемі. Логічно пояснено яким чином конкретна мережева теорія розкриває/може розкрити проблему.

3б. - В роботі розкрито можливість застосування мережевої теорії, проте не пояснено яким чином через конкретну теорію автор може досягнути цієї мети.

12. Письмова робота. Гіпотези по мережевому підходу.

За поданим нижче прикладом необхідно сформулювати 5 гіпотез за мережевою теорією:

«Чим вище (нижче, більше, повільніше і т.д.) _____, тим вище (нижче, більше, повільніше і т.д.) _____)».

«Якщо _____, то _____»

«За умов _____, _____»

Критерії оцінювання:

5б. - Гіпотеза сформульована вірно, відповідає вимогам. Стиль науковий.

3б. - В гіпотезі змінні нерівномірні за кількістю можливих індикаторів.

1б. - Гіпотеза очевидна, не потребує доказів, змінні нерівномірні за кількістю індикаторів

0б. - Гіпотеза сформульована невірно. Змінні визначені невірно. Індикаторів менше 3. Стиль не науковий.

13. Письмова робота. Теорія прийняття політичних рішень (ТППР)

Розробити модель прийняття політичних рішень за допомогою методів ТППР.

Критерії оцінювання:

5б. - Модель відповідає конкретному методу прийняття рішень. Продемонстровані пояснення.

3б. - Модель відповідає конкретному методу. Пояснення не продемонстровані.

0б. - Модель не відповідає конкретному методу. Пояснення не продемонстровані.

14. Системний, функціональний підхід

Обрати одного представника системного функціонального підходів та розробити презентацію у якій вказати внесок у методологію політологічної науки обраного представника. Окреслити напрямки його робіт в теорії політичної науки.

Критерії оцінювання:

10б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам до презентацій, розкриває сутність проблеми, що розглядається, наведені приклади робіт автора, який обраний здобувачем. Розкрито вклад автора в розвиток політичної науки, окреслені напрямки його досліджень.

8б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається. Розкрито вклад автора в розвиток методології ПН. Не окреслені напрямки його робіт в теорії політичної науки.

5б. - Презентація виконана за планом, має логічну структуру, візуалізація відповідає вимогам, розкриває сутність проблеми, що розглядається. Не повністю розкрито вклад автора в розвиток методології ПН. Не окреслені напрямки його робіт в теорії політичної науки. Пропонується доробити презентацію на більший високий бал.

0б. - Презентація виконана не за планом, не має логічну структуру, візуалізація не повністю відповідає вимогам, не розкриває сутність проблеми. Пропонується доробити презентацію.

15. Письмова робота. Формулювання гіпотез за системним підходом та функціоналізмом.

За поданим нижче прикладом необхідно сформулювати 5 гіпотез за системним підходом та функціоналізмом:

«Чим вище (нижче, більше, повільніше і т.д.) _____, тим вище (нижче, більше, повільніше і т.д. _____)».

«Якщо _____, то _____»

«За умов _____, _____»

Критерії оцінювання:

5б. - Гіпотеза сформульована вірно, відповідає вимогам. Стиль науковий.

3б. - В гіпотезі змінні нерівномірні за кількістю можливих індикаторів.

1б. - Гіпотеза очевидна, не потребує доказів, змінні нерівномірні за кількістю індикаторів

0б. - Гіпотеза сформульована невірно. Змінні визначені невірно. Індикаторів менше 3. Стиль не науковий.

16. Письмова робота. Методологія курсової роботи

Розробити методологію власного курсового дослідження, у якій вказати методологічні підходи та навести конкретні теорії, які розкривають можливість застосування підходу у власному курсовому проекті.

Критерії оцінювання:

20б. - Робота виконана відповідно вимог. Методологічні підходи, які застосовуються в курсовій роботі повністю відповідають темі дослідження. Надано пояснення яким чином саме вказані методологічні підходи розкривають тему (аспект теми) дослідження. В кожному методологічному підході наведені конкретні теорії, які розкривають можливість застосування підходу в курсовому проекті.

10б. - Робота виконана відповідно вимог. Методологічні підходи, які застосовуються в курсовій роботі повністю відповідають темі дослідження. Надано пояснення яким чином саме вказані методологічні підходи розкривають тему (аспект теми) дослідження. Не в кожному методологічному підході наведені конкретні теорії, які розкривають можливість застосування підходу в курсовому проекті.

0б. - Робота виконана без відповідності до вимог. Методологічні підходи, які застосовуються в курсовій роботі не відповідають темі дослідження. Не надано пояснення яким чином саме вказані методологічні підходи розкривають тему (аспект теми) дослідження. Не наведені конкретні теорії, які розкривають можливість застосування підходу в курсовому проекті. Робота не приймається. Пропонується переробити з урахуванням зазначених викладачем помилок.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ/ІСПИТУ

1. Розкрийте поняття «політологія». Визначте предмет і об'єкт політології.
2. Які закономірності вивчає політологія?
3. Охарактеризуйте зміст основних парадигм політології.
4. Назвіть основні проблеми та категорії політології.
5. Проаналізуйте співвідношення політології з іншими науками.
6. Що означає макротеорія і мікротеорія?
7. Розкрийте поняття «онтологічна позиція», «епістемологія», «теорія», «концепція».
8. Визначте філософсько-соціологічні основи західної політичної науки.
9. Назвіть і коротко охарактеризуйте етапи розвитку методології політичної науки.
10. Визначте тематичні пріоритети сучасної політичної науки.
11. Охарактеризуйте англо-американську школу політичних наук
12. Охарактеризуйте європейські школи політичних наук: етапи становлення, організаційну структуру, напрямки досліджень.
13. Охарактеризуйте основні методологічні проблеми сучасного періоду політичної науки.
14. Назвіть головні тенденції оновлення методологічного інструментарію та підходів у політичній науці.
15. Проаналізуйте перспективи методології політичних наук та необхідні умови для її розвитку.
16. Охарактеризуйте класичну методологічну концепцію марксизму.
17. Назвіть і охарактеризуйте концепції класової теорії. Які існують проблеми класового аналізу?
18. Охарактеризуйте марксистський антиімперіалістичний підхід до теорії розвитку.
19. Визначте характерні риси неомарксизму.
20. Розкрийте сутність, методи та напрямки класичного інституціоналізму.
21. Проаналізуйте основні положення неоінституціоналізму.
22. Охарактеризуйте різновиди неоінституціоналізму. Наведіть приклади можливого застосування цих підходів у політичній науці.
23. Держава – як головний політичний інститут. Назвіть методологічні підходи до вивчення держави.
24. Охарактеризуйте психологічний підхід у політичній науці. Відокремте методологічний інструментарій даного підходу.
25. Розкрийте сутність «біхевіоралізму».
26. Назвіть основні положення критики «біхевіоралізму».

27. Охарактеризуйте системний аналіз. Визначте сутність, сфери застосування.
28. Проаналізуйте теоретичні основи системного підходу.
29. Понятійний апарат системного підходу.
30. Теорія соціальної системи Т.Парсонса.
31. Теорія політичної системи у дослідженнях: Д.Істона, Г.Алмонда, К.Дойча.
32. Структурний функціоналізм: рівні, сутність, критика.
33. Розкрийте сутність мережевої теорії.
34. Визначте проблеми методології політичної науки при дослідженні сучасних політичних систем.
35. Розкрийте сутність постфункціоналізму.
36. «Вирва причинності» - як новий метод у політичній науці.
37. Розкрийте сутність структуралізму.
38. Охарактеризуйте теорію структурації Е. Гідденса.
39. Охарактеризуйте теорію прийняття рішень (ТППР).
40. Політико управлінські науки та інституалізація ТППР.
41. Розкрийте основні елементи і принципи теорії раціонального вибору.
42. Визначте сутність теорії ігор. Охарактеризуйте різні види ігор та можливості їх застосування у політичній науці і практиці.
43. Дослідження політичних інститутів, політичних конфліктів, політичної поведінки, політичних виборів з позицій теорії раціонального вибору.
44. Розгляньте сутність теорій, які з'явилися під впливом ТРВ: теорема «неможливості» Ерроу, теорія «медіанного виборця», теорія «формування коаліцій» та ін.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексєєва Т.А. Сучасні політичні теорії М.2001.
2. Верченев Л.М. Політична наука: національні школи// Політична наука 2001. № 2.
3. Борішполець К.П. Методи політичних досліджень. М., 2005.
4. Жовтов В. В., Жовтов М. В. Політична наука: поняття, об'єкт, предметне поле. М: ФЛІНТА; Наука, 2017
5. Ільїн М.В., Мельвіль А.Ю., Федоров Ю.Є. Основні категорії політичної науки // Поліс. 1996 №4.
6. Казанцев А.А. Політична наука: проблема методологічної рефлексії Огляд круглого столу // Поліс. 2001. - №6.8. Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д. Методологія наукових досліджень. Київ : Ліра-К., 2018. 352 с.
7. Мальская М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень. Київ : ЦУЛ, 2017. 136 с

Допоміжна література

1. Верченев Л.М. Політична наука: національні школи // Політична наука. 2001 № 2.
2. Дегтярьов А.А. Теорія прийняття політичних рішень у структурі соціальних та управлінських дисциплін // Поліс. 2002. №2.
3. Дегтярьов А.А. Методологічні підходи та концептуальні моделі в інтерпретації політичних рішень (І)/Поліс. 2003. №1,2,3,4.
4. Крушельницька Методологія та організація наукових досліджень: навч.посібник. К.: Кондор.2009.206с.
5. Лазасфельд П. Сфера методології/Соціологія сьогодні. Проблеми та перспективи. М., 1965.
6. Сурмін Ю.П. Майстерня вченого. К.2006.307с.
7. Патрушев С.В. Інституалізм у політичній науці: етапи, течії, ідеї, проблеми // Поліс. 2001. №2.
8. Рациональний вибір у політиці та управлінні. СПб, 1998.
9. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. К.: Знання-Прес, 2002

ДОДАТКИ

<u>Автор</u>	<u>Тематика</u>	<u>Праці</u>	<u>Внесок</u>
<p>Чарльз Мерріам (1874-1953)</p> <p>Він є засновником американської політології і батьком біхевіористського напрямку в політології</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ вирішували методологічні питання науки ➤ Вивчав питання політичної влади і теорію демократії ➤ досліджував американську партійну систему і політичне керівництво за допомогою нових методів ➤ осмислили проблеми громадянської освіти 	<p>1. « Нові аспекти політики» послужили початком розвитку поведінкового (біхевіористського) напрямку в дослідженні політичних процесів. У цій роботі піднімалися методологічні питання науки. Автор запропонував застосовувати математичні методи не тільки і не стільки до поведінки людей, скільки до їх установок, думок, психічних станів.</p> <p>4. «Політична машина. Чиказька модель (1937) досліджувала політичні настрої 6000 чиказьких виборців під час виборів мера Чикаго</p> <p>5. "Що таке демократія?" Були вивчені особливості</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ наполегливо доводив необхідність зміцнення святості політології практикою, реальним життям. ➤ закликав до міждисциплінарних досліджень у соціальних науках ➤ закликав до широкого використання даних природничих наук при аналізі політичних явищ ➤ наполягав на впровадженні в політичні дослідження нових методів аналізу, в тому числі і особливо кількісних ➤ перший в історії політології провів експеримент з Госнеллом для виявлення впливу спрямованої агітації на результат голосування з метою виявлення відмінностей між національними та місцевими виборами ➤ Для характеристики якісно нового рівня політичної практики він вводить спеціальний термін «політична розсудливість». Ця концепція адресована в першу чергу практичним політикам, які не повинні забувати про свою відповідальність перед суспільством за прийняті ними важливі політичні рішення. ➤ Мерріам доклав значних зусиль для інтенсифікації і розширення сфери досліджень з метою раціонального пізнання і контролю поведінки людини. Вчений був упевнений, що прагнення осягнути таємниці біологічної і фізичної природи дасть великі можливості для більш глибокого розуміння політичної поведінки людей.

		<p>американської демократії.</p> <p>6. «Чотири американських політичних лідера» - були закладені основи дослідження Інституту політичного лідерства і політичної психології.</p> <p>7. «Політична влада: її структура та сфера застосування» (1934)</p>	
<p>Гарольд Лассуелл (1902-1978)</p> <p>У 1918 році, у віці 16 років, він вступив до Чиказького університету, де вже сформувалася знаменита «чиказька школа» соціології, в якій він був стипендіатом, і де в 1926 році захистив дисертацію зі ступенем доктора політичних наук.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Проблеми політичної поведінки ▪ Проблеми адвокації та формування політики ▪ Роль масових комунікацій у відтворенні символів політичної влади ▪ Значення еліт, політичних лідерів у суспільстві та політичному розвитку ▪ Проблеми психологічних основ влади (теорія фрустрації, компенсаторна) ▪ Загальнотеоретичні проблеми, предмет 	<p>«Технологія пропаганди в Першій світовій війні» (1927),</p> <p>«Психопатологія і політика» (причини політичних і соціальних явищ кореняться в індивідуальній психіці) (1930),</p> <p>«Політика: хто, що, коли і як отримує» (аналіз предмета політології) (1936),</p>	<p>Він запропонував використовувати методи соціальної психології, психоаналізу і психіатрії в дослідженнях політичного виміру політики. Прихильник міждисциплінарного підходу. Творець дослідження масових комунікаційних текстів методом контент-аналізу. Він застосував психоаналітичну теорію до аналізу поведінки політичних лідерів.</p>

<p>Його науковим керівником був Чарльз Мерріам. Дисертація була присвячена контент-аналізу пропагандистських повідомлень періоду Першої світової війни.</p>	<p>вивчення і категоріальний апарат політології</p>	<p>«Влада і суспільство. Структура політичного аналізу» (1950), «Порівняльне дослідження еліт» (1952), «Майбутнє політології» (1963). «Пропаганда і комунікація у всесвітній історії» (3 томи) "Пропаганда світової революції: дослідження Чиказької школи", 1939. <i>Всього 60 книг, 300 статей.</i></p>	<p>Автор моделі комунікативного процесу «п'яти питань»:</p> <p>а — модель Г. Лассуэлла</p> <p>б — модель Д. Бреддока</p> <p>Предмет політології: влада, політична поведінка, політична комунікація, поширення і відтворення політичних символів, політична пропаганда.</p> <p>Одним з перших в США він запропонував створити єдину інтегровану політичну науку, орієнтовану не тільки на чисто теоретичну «бібліотеку», але в першу чергу на польові дослідження, які дозволили б їй краще задовольняти потреби політичної практики.</p> <p>Влада пояснює в термінах <i>теорії компенсаторної політики</i>: це лише компенсація дитячої травми; влада допомагає подолати низьку самооцінку. Він пропонує оригінальну типологію політичних діячів за двома критеріями: 1) виконання певної</p>
---	---	---	---

			<p>політичної ролі; 2) особливості психосексуального розвитку дітей. Таких підтипів три: агітатор, адміністратор, теоретик.</p> <p>Він виступав проти <i>«гарнізонної держави»</i> - суспільства, наймогутнішою групою якого є фахівці з здійснення насильства, що використовують сучасні технічні можливості для здійснення влади.</p>
<p>Пол Фелікс Лазарсфельд (1901 – 1976) Основоположник американської соціології.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Питання взаємозв'язку соціології з іншими науками, особливо політологією • Методиемпіричного соціологічного дослідження (безробіття та ін.); • вплив соціального середовища на формування політичних переконань і установок особистості; • Дослідження впливу засобів масової інформації; • Е вибіркова поведінка; • До комунікації 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>«Марієнталь»</i> (1933). Вивчення соціально-психологічних наслідків безробіття. • <i>Мистецтво запитувати «чому»</i> (1935) • <i>«Народний вибір»</i> (1944), в якому аналізувалася поведінка виборців з приводу поведінки виборців округу Ері (штат Огайо) на президентських виборах. 1940 г 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробив велику кількість нових якісних і кількісних методів в соціології і політології: панельний метод (періодичне опитування групи населення з метою з'ясувати, як змінюються думки і переваги її членів щодо проблеми), латентний аналіз, вторинний аналіз, контент-аналіз, фокус-групи, статистичний аналіз, групові методи огляду, прихований структурний аналіз. Особливу увагу він приділив методу масштабування. 2. У нього був особливий математичний погляд на проблеми соціології і політології 3. Він заклав основи «соціологічної» концепції електоральної поведінки, при якій акт голосування визначається належністю виборця до великих соціальних груп; різні соціальні характеристики – різне голосування; політичне мислення індивіда визначається його соціальним мисленням; політичні уподобання громадян визначаються їх соціальними характеристиками, тобто положенням у соціальній структурі та специфікою соціального досвіду. 4. Він вимагав єдності кількісних і якісних методів, щоб не розділяти теорію і практику. 5. Розроблено модель дворівневої комунікації, згідно з якою в будь-якому суспільстві є «лідери думок», схильні до впливу політичної пропаганди, які поширюють політичну

		<ul style="list-style-type: none"> • «Голосування. Дослідження процесу формування думки виборця під час президентської виборчої кампанії» (1954). Аналіз поведінки виборців в Ельмірі (Нью-Йорк) під час президентської кампанії. 1948 г <ul style="list-style-type: none"> ▪ «Математичне мислення в соціальних науках» (1954) ▪ «Особистий вплив» (1955) ▪ «Аналіз латентної структури» (1968) ▪ «Народний вибір. Як виборець приймає рішення під час президентської виборчої кампанії» (1944 р.) 	<p>інформацію по міжособистісних каналах комунікації пересічним виборцям.</p> <p>Схема двоступеневої моделі зв'язку:</p> <div style="text-align: center; margin: 20px 0;"> <pre> graph LR A[ЗМІ] --> B[Лідери громадської думки] B --> C[Виборці] </pre> </div> <p>6. Головним критерієм істинності наукового знання, в повній відповідності з неопозитивістської позицією, є <i>принцип верифікації</i>.</p> <p>7. Він виступав за відділення науки від ідеології, виступав за розвиток «чистої» соціальної науки, вільної від оціночних суджень.</p> <p>8. Я виявив, що більшість рекламних матеріалів під час виборчої кампанії «споживають» виборці, які вже визначилися, за кого голосуватимуть. Парадокс: виборці, які не визначилися, які є найбажанішими «об'єктами полювання» фахівців з виборчих технологій.</p>
--	--	---	--

НОВИЙ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМ

1.	Час виникнення	<p><i>Середина 80-х рр.</i> Першозвісник - Дж.Роулз, «Теорія справедливості», 1971 г. (автор розглядає справедливі інститути, які сприяють формуванню справедливого суспільства). Передумова етапу виникнення: теорія груп А. Бентлі і поведінкова революція призвели до аналітичного розділу інститутів та індивідів, які до них входять. Кінець 60-х – початок 70-х гг. – криза біхевіоралізму.</p>
2.	Філософські засади	<p>1.Критика утилітаризму. (Утилітаризм - напрям в етиці, який стверджує, що цінність вчинку вимірюється його значущістю та корисністю). Специфіка нового інст-зму – не стільки у «поверненні» держави та ін. інститутів у політичне дослідження, скільки у прагненні «пригадати все» - історичну, філософську, соціокультурну і політичну традицію, значення людського вчинку, ціннісний зміст політики і людський вимір політичного аналізу, збагаченого у ХХ ст. розвиненим дослідницьким інструментарієм біхевіоралізму. Звідси – розуміння обмеженості людського існування, відмова від «суперраціональності» індивіда. Неоінституціональний індивід – обмежено раціональний. Він може діяти егоїстично або альтруїстично, але він не спроможний повністю прорахувати усі наслідки своїх цілеспрямованих дій, не говорячи вже про ненавмисні. 2. Полеміка між механіцистами та органіцистами А). Механіцизм – спадщина європейської соціальної філософії ХУІІ-ХУІІІ ст. Механіцисти розглядають політичний інститут як механізм, знаряддя, інструмент, штучно створений певним суб'єктом діяльності для втілення своєї волі. Мета – побудова ідеальної машини політичного керівництва. Люди-конструктори розробляють ідеальні моделі політичних інститутів та правила їх експлуатації, а люди-машинобудівники – здатні втілити дані схеми у реальні політичні механізми. Б). Органіцизм (сер. ХІХ ст.) – політичний інститут розглядається як орган суспільства – живого організму, який природно розвивається за мірою необхідності здійснювати ти чи інші суспільні функції. Індивіди можуть здійснювати лише непрямий вплив на політичні інститути.</p>
3.	Теоретичні засади	<p>1.«Старий» інституціоналізм – формально-юридичний розгляд інституту (держави) в межах описово-індуктивного підходу до формальної структури, правил і процедур, фасадних цінностей. Базис – юриспруденція та історія. <i>Т.Веблен, В.Вільсон, Дж. Брюс, Т.Коул, Г.Картер, К.Фридріх, Ковалевський.</i> 2.Економічна теорія (Д.Норт, Р. Коуз, Дімаджио): держава, родина, звичаї, підприємство, приватна власність, гроші, кредит... - <i>є інститутами.</i> 3.Соціологічна наука (Селзнік). 4 –та передумова: Новий інституціоналізм виник як закономірна реакція на перевагу біхевіоралізму і ТРВ у політичних дослідженнях. Висновок: неоінституціоналізм продовжує традицію старого інст-зму і залучає досягнення своїх опонентів.</p>
4.	Предмети дослідження	<p>Неоінституціоналістів цікавлять усі державні та соціальні інститути, які формують способи вираження політичними акторами своїх інтересів і структурування їх відносин з приводу влади з іншими групами: правила виборчої боротьби; структура партійних систем, відносини між різними органами влади; формальні та неформальні організації акторів. <i>Особлива увага</i> - соціокультурним символам та цінностям, стереотипам і регламентам, що впливають на структурування політики. <i>Специфіка:</i> політичні інститути розглядаються як формальні і неформальні правила гри, які в підсумку утворюють складні організаційні відносини, форми взаємодії і саму кооперативну діяльність людей, що підтримують стабільність і порядок в суспільстві. <i>Тематика:</i> держава, неформальні інститути, індивід в умовах інституту. Відбувається розширення поля політичного за рахунок інших сфер.</p>
5.	Методи дослідження	<p>На противагу біхевіоралізму використовує синтез кількісних та якісних методів дослідження. Поглибив варіанти застосування математичного моделювання (ТРВ, Теорія ігор). Завдяки накопиченню індуктивних моделей, активніше застосовується дедуктивний метод. Запозичує 3 основних методу (зі «старого» інституціоналізму): • Описово-індуктивний • Формально-легальний • Історико-компаративістський (<i>Специфіка історичного інст-зму:</i> узагальнення будуються не шляхом дедуктивних умовиводів щодо тієї чи іншої моделі поведінки, а на основі зіставлення інститутів, порівняльного аналізу політичних процесів чи історичних випадків) А також: методи економіки, математики, статистики, соціології.</p>

6.	<i>Напрямки підходу</i>	<i>Представники, роботи</i>
6.1	<p>Нормативний</p> <p><i>Суть:</i> інститути визначаються через норми і цінності, а не тільки через формальні структури, правила, процедури. Набір однакових цінностей є постійною величиною. Нормативний інст-зм не пояснює походження інститутів, але дає 2 варіанти їх змін: еволюційний (знизу вгору) або шляхом інституційного дизайну (зверху вниз). <i>Застосування:</i> у вивченні питань соціалізації, ідентифікації, політичного режиму та ідеології.</p>	<p>Дж. Марч і Й. Ольсен «Новий інституціоналізм: організаційні чинники політичного життя», «Знову відкриваючи інститути», 1989</p> <p>Розробили загальні положення про політ. інститути та динаміку їх внутрішнього розвитку. Запропонували розрізнити інститути агрегативні (для яких характерне прийняття рішень, що випливають із самого ходу політичного процесу, поведінка акторів є передбачуваною) та інтегративні (порядок прийняття рішень заснований на історичному минулому, зобов'язаннях та розумі).</p>
6.2	<p>Історичний</p> <p>Первинними є організації. Інститути розглядаються як формалізовані структури, які здійснюють ідеї. <i>Суть:</i> пояснює індивідуальність конкретного case за допомогою історичного минулого, первісного вибору. Інтереси формуються колективними акторами і інститутами і несуть на собі печать історії держави. Інститути формуються історично і змінити їх складно. Фактор історичної випадковості. Держава - не єдина сутність, а сукупність організацій та інститутів, кожен з яких володіє власними інтересами. <i>Мета:</i> виявити інституційні впливи, яких схильні додержуватися політичні актори внаслідок своєї історичної приналежності до певного інституту.</p>	<p>Г. Алмонд «Повернення до держави», 1988 К. Телен, Т. Лонгстрет, С. Стейнмо «Історичний інституціоналізм в компаративістській перспективі», 1992, П. Бірнбаум «Держави і колективна дія: Європейський досвід», 1988 П. Холл, Р. Тейлор «Політична наука і три нових інституціоналізму» 1996 Також: Д. Ашфорд.</p>
6.3	<p>Міжнародний</p> <p>В основі - ТРВ <i>Суть:</i> Без урахування інституційного виміру не можна зрозуміти поведінку міжнародних акторів. Структура гри на міжнародній арені визначається сукупністю формальних і неформальних інститутів міжнародних взаємодій. До першої категорії належать міжнародне право, статuti і рішення ООН та інших міжнародних організацій, двосторонні та багатосторонні договори і т.п.; до другої - принципи інтерпретації формальних правил (наприклад, позиція з питання про те, що важливіше: права людини, суверенітет держав або боротьба з тероризмом). Політ. інститути (в т.ч. їх неформальна частина - політична культура) і політична свідомість акторів є, відповідно, інституційними та когнітивними рамками міждержавних взаємодій. <i>Застосування:</i> для розгляду взаємозв'язку зовнішньої політики з внутрішніми інститутами. <i>Мета</i> - зрозуміти, як режими впливають на поведінку акторів (і можливо, їх переваги).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ostrom E. 1990. <i>Governing the Commons: The Evolutions of Institutions for Collective Action.</i> • Wendt A. 1994. <i>Collective Identity Formation and the International State</i> • Казанцев А.А. Про когнітивно-неоінституціональні підходи до вивчення міжнародних відносин // Поліс .- 2003. - № 1
6.4	<p>Соціальний</p> <p><i>Суть:</i> розглядає взаємозв'язок державних політичних інститутів і політичних інститутів громадянського суспільства, груп інтересів; вивчення моделей відносин держави і суспільства та її зв'язків з політичними результатами або змінами (наприклад, корпоративна модель представництва соціальних інтересів) + розгляд базових елементів інститутів - рутин, правил, норм, цінностей та ідей. Цікаві теми: поведінка корпорацій, профспілок, політичних партій, колективно діючі інститути, конфлікт інтересів.</p>	<p>Ф. Шміттер, Д. Марш, Р. Родс, Є. Лауманн, У. Колеман, Г. Скогстад, Б. Хйорн, Д. Портер Ф. Шміттер «Роздуми про громадянське суспільство і консолідації демократії», «Неокомпоратівізм»</p>

6.5	Структурний	<p><u>Суть</u>: Специфіка - більш вдосконалена і «наукоподібна» методологія. Головне в політичних інститутах - формальні структури, правила, процедури. Політичні інститути розглядаються як комплекс взаємопов'язаних вузлових точок, на яких дія може бути блокована. Чим складніше інституційні структури, тим більше існує таких точок, що дають можливість відкласти якусь дію або запобігти їй.</p> <p><u>Застосування</u>: для вивчення процесів прийняття політ. рішень (дозволяє розглянути їх за стадіями). Для розгляду структури впливу груп з організаціями державного сектору.</p>	<p>К. Уівер, Б. Рокман «Чи мають інститути значення», 1993</p> <p>А. Лейпхарт «Демократії: взірці мажоритарних та консенсусних урядів у 21 державі», 1984</p>
6.6	Мережевий	<p>У центрі концепції лежить поняття «політична мережа» (policy network) - комплекс структурних взаємин між політичними інститутами держави і суспільством (Родес). Грунтується на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • комунікативних процесах • демократичній практиці сучасних держав. <p>Оскільки взаємодія між приватними і суспільними акторами не дозволяє координувати їхні інтереси за допомогою ієрархії або ринку, домінуючою моделлю управління стає політична мережа.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. політичні мережі відкривають уряд перед суспільством 2. концепція змінює ракурс розгляду держави як агента політики: <ul style="list-style-type: none"> • держава та її інститути - лише одні з акторів прийняття політичних рішень • державні структури зчеплені з іншими агентами політики • новий тип управління - керівництво (governance) <p>Родес: управління (governing) без уряду Розенау: керівництво (governance) без уряду</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. врахування морального виміру процесу прийняття політичних рішень. Цінності, ідеї, довіра конструктивні для логіки взаємодії між членами мережі 4. не інститути, а зв'язки і відносини становлять ключовий пункт розгляду. Мережа складається з акторів і відносин між ними 5. проблема ефективності управління розглядається в аспекті відносини «цілі-процеси» <p><u>Застосовується при вивченні</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Взаємодія громадянського суспільства і держави • Взаємодії уряду і груп тиску • Структури вироблення політики та її здійснення 	<ul style="list-style-type: none"> • Богсон, Туен «Мережі в публічному адмініструванні» • Борцель «Дослідження політичних мереж як форми сучасного управління» • Ноук «Політичні мережі. Структурні перспективи » • Родес «Політичні мережі. Перспективи Великобританії» • Розенау «Правління без уряду» <p>Також: Фрімен, Кеніс, Шнайдер</p>

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Час виникнення	Філософські засади	Теоретичні засади	Представники, їх роботи, школи	Предмети дослідження. Тематика	Методи
<p>Системний підхід до політики вперше був детально розроблений у 50-60-х рр. ХХ ст. амер. вченими Т. Парсонсом і Д. Істоном</p>	<p>Блез Паскаль : «пізнати частини без пізнання цілого також неможливо, як пізнати ціле без знання його частин». Класичне розуміння - властивості, основні риси, закони розвитку та функціонування таких об'єктів однозначно чи принаймні рішучим чином детермінуються властивостями утворюючих їх елементів. Послідовне описання відповідних елементів та їхніх властивостей розглядалося як еквівалентне описання системного об'єкту (системи) в цілому.</p>	<p>Біологія: Л.Берталанфі: розглядав біологічні об'єкти як організовані динамічні системи; Соціологія: Г.Саймон розглядав людську групу як адаптивну систему, що включає матеріальні, людські і соціальні компоненти, зв'язані між собою комунікаційною мережею і загальним прагненням її членів співробітничати один з одним для досягнення загальних цілей.</p>	<p>Д.Істон: «Політична система» (1953), «Модель для політичного дослідження» (1960), «Системний аналіз політичного життя» (1965) Т. Парсонс: «Структура соціальної дії» (1937), «Соціальна система» (1951), «Теорія дії та людське існування» (1978). К. Дойч: «Нерви управління: моделі політичної комунікації і контролю» (1966), Г.Алмонд «Політика регіонів, що розвиваються» (1966), «Порівняльна політика: концепція розвитку» (1968), «Порівняльна політика сьогодні» (1988). Л. Берталанфі: «Загальна теорія систем. Підстави, розвиток, застосування» (1968), «Роботи, люди, розум» (1967)</p>	<p>Системний підхід розглядає політичну сферу суспільства як певну цілісність, що складається з сукупності елементів, які знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і зовнішнім середовищем. За допомогою системного підходу вдається чітко визначити місце політики у розвитку суспільства, її найважливіші функції, можливості при здійсненні перетворень.</p>	<p>Метод експертних оцінок - проведення їх фахівцями в тій області політичної діяльності, з приводу якої ведеться експертиза. Найбільш ефективним є застосування методу для вирішення широкого кола неформалізованих проблем політичного життя - вироблення управлінського рішення, оцінки політичної ситуації, прогнозу політичного розвитку і т.д. Комунікативний метод дозволяє розробити кібернетичну модель політичного процесу, розглядаючи такі політичні структури як комунікативні одиниці, одиниці спілкування. Політичні взаємодії розглядаються як інформаційні потоки, головний з яких - політичне рішення і реакція на нього агентів політики. Останні повинні бути адекватні поставленій меті, що можливо при обліку всіх інформаційних потоків. Метод моделювання полягає в дослідженні політичних процесів і явищ шляхом розробки та вивчення їх моделей. Можливі різні класифікації моделей. За призначенням виділяють вимірвальні, описові, пояснювальні, критеріальні та проорокуючі моделі. Потреба в методі виникає, коли аналіз реального політичного явища неможливий або складний, занадто дорого коштує або вимагає багато часу. Модель виступає аналогом реального політичного об'єкта. Моделюванню підлягають: будь-який механізм політичної системи (напр., механізм реалізації політичної влади) або ж процес (припустимо, процес прийняття рішень), або окремих фрагмент функціонування системи (управління нею), інститути, їх елементи або об'єднання</p>

					(державна, політичний режим), взаємодія з ін. політичними системами (міжнародні відносини) і т.п. Моделювання політичних процесів може здійснюватися не тільки на підставі вже відомих, емпірично перевірених даних, але й на підставі гіпотез. Моделювання гіпотез і проведення обчислювальних експериментів з отриманими моделями дозволяє, з одного боку, перевірити гіпотези на несуперечливе, з іншого - виявити чутливі параметри моделі, ті ознаки зв'язку, зміни яких найбільш істотно впливають на вихідні параметри моделі.
Представники	Суть робіт				
<i>Д. Істон</i>	<p><i>«Політична система» (1953), «Модель для політичного дослідження» (1960), «Системний аналіз політичного життя» (1965).</i> Д. Істон намагається вибудувати цілісну теорію, засновану на вивченні «прямих» і «зворотних» зв'язків між власне політичною системою і її зовнішнім середовищем. Політична система - це взаємодія, за допомогою якої в суспільстві авторитетно розподіляються матеріальні і духовні цінності і на цій основі запобігають виникненню конфліктів і напруги між членами суспільства.</p> <p>Для побудови своєї моделі Д. Істон використовує чотири базові категорії: 1) «політична система», 2) «середовище», 3) «реакція» системи на вплив середовища, 4) «зворотний зв'язок» чи вплив системи на середовище. Виходячи з цієї моделі, механізм функціонування політичної системи включає чотири фази.</p> <p>Перша фаза - це «вхід», вплив зовнішнього середовища. Д. Істон розрізняє два типи «входу»: вимога і підтримка. Вимога – це звернене до владних органів думка з приводу бажаного або небажаного розподілу цінностей у суспільстві. Д. Істон за своїм змістом виділив кілька видів вимог: 1) розподільчі (про заробітну плату і робочий час, про умови отримання освіти, медичних та інших послуг), 2) регулювальні (про забезпечення громадської безпеки, контроль над виробником і ринком і т. д.), 3) комунікативні (про надання політичної інформації, про використання політичної влади і т.д.). Вимоги мають тенденцію послаблювати політичну систему. За характером і спрямованості вони можуть бути конструктивними і деструктивними. Конструктивні вимоги сприяють розвитку системи, її вдосконаленню, а деструктивні ведуть до її руйнування.</p> <p>Підтримка означає посилення політичної системи, вона охоплює варіанти поведінки, сприятливі для системи. Це сплата податків, виконання військового обов'язку, дотримання законів, повага символів та інститутів державної влади, проведення демонстрацій і мітингів на підтримку системи, участь у виборах і т.д. Основними об'єктами підтримки Д. Істон називав політичний режим, владу і політичне співтовариство.</p> <p>Друга фаза - «конверсія» (або перетворення) вимог до підготовки рішень, які є реакцією уряду на імпульси зовнішнього середовища.</p> <p>Третя фаза - це «вихід», прийняття рішень та їх реалізація в ході практичних дій. Політичні рішення можуть мати форму нових законів, заяв, регламентів, субсидій і т.д. Політичні дії здійснюються у вигляді системи заходів з регулювання і вирішення актуальних проблем у галузі економіки, соціальної політики і т.д.</p> <p>Четверта фаза. Результати діяльності уряду впливають на зовнішнє середовище через «петлю зворотного зв'язку». Підтримка посилюється, якщо рішення і дії уряду відповідають вимогам та очікуванням масових верств суспільства. У цьому випадку переважає тенденція стабілізації системи. Якщо прийняті на виході рішення не адекватні очікуванням, то виникають нові вимоги, в суспільстві спостерігається зростання невдоволення. Це веде до дестабілізаційних процесів.</p> <p>Д. Істон заклав основу аналізу політичної системи кожної країни. Згідно його моделі, політична система є «відкритою» системою, яка отримує постійні імпульси від навколишнього середовища. Її основною метою є перетворення вступників вимог і підтримки в адекватні рішення та дії. При цьому політичний процес виявляється процесом перетворення інформації, переведення її з «входу» на «вихід» Головне завдання політичної системи полягає у</p>				

	<p>виживанні і збереженні стійкості шляхом пристосування до середовища. Реагуючи на сигнали навколишнього середовища, політична система здійснює у суспільстві зміни і, одночасно, підтримує в ньому стабільність.</p>
К. Дойч	<p>«Нерви управління: моделі політичної комунікації та контролю» (1966) ПС - процес управління і координації зусиль суспільства по досягненню поставлених цілей, мережа комунікацій та інформаційних потоків. Модель політичної системи Дойча складається з чотирьох блоків, кожен з яких пов'язаний з різними фазами проходження інформаційно-комунікативних потоків:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) отримання і відбір інформації; 2) обробка і оцінка інформації; 3) прийняття рішень; 4) здійснення рішень з урахуванням зворотного зв'язку. <p>Першим розглянув блок пам'яті і цінностей, у якому результати обробки інформації піддаються перетворенню, після чого надходять в центр прийняття рішень. Після прийняття рішення відповідні команди надходять в ефектори, які здійснюють вплив на середовище, нею переробляються і як реакція суспільства знову надходять на вхід політичної системи. Тим самим Дойч визначив і елементи політичної системи - рецептори, ефектори і блоки переробки інформації.</p>
Г. Алмонд	<p>«Політика розвитку регіонів» (1966), «Порівняльна політика: концепція розвитку» (1968), «Порівняльна політика сьогодні» (1988) Він виходив з того, що здатність політичної системи здійснювати перетворення в суспільстві і одночасно підтримувати стабільність залежить від спеціалізації ролей і функцій політичних інститутів, які виступають як сукупність взаємозалежних елементів. Кожен елемент (держава, партії, групи тиску, еліти, право і т.д.) виконує життєво важливу для всієї системи функцію.</p> <p>Використання структурно-функціонального підходу до аналізу політичних систем було пов'язано з негативними наслідками практики механічного перенесення демократичних політичних інститутів в країни, що розвиваються в 1950-х - 1960-х роках. Потрапивши в іншу, ніж на Заході, соціально-економічну і культурну середу, демократичні політичні інститути виявилися не здатні виконувати свої основні функції, забезпечити ефективність і стабільність у суспільстві. Г. Алмонд, порівнюючи різні політичні системи, спробував виділити основні функції, які необхідні для ефективного соціального розвитку. Порівняльний аналіз політичних систем припускав перехід від вивчення формальних інститутів до розгляду конкретних проявів їх діяльності. Виходячи з цього, Г. Алмонд визначив політичну систему як сукупність ролей і їх взаємодій між собою, здійснюваних не тільки урядовими інститутами, але і всіма структурами суспільства з політичних питань. Модель Г. Алмонда враховує психологічні, особистісні аспекти політичних взаємодій, імпульси, що надходять не тільки ззовні, від народу, але і від правлячої еліти.</p> <p>Слідом за Д. Істоном, Г. Алмонд також виділив функції «входу» і «виходу», проте, на відміну від Д. Істона, він закріпив за кожним політичним інститутом його специфічну роль. Якщо на «вході» функцію політичної соціалізації і залучення громадян у політику здійснюють в тій чи іншій мірі всі елементи політичної системи, то інші функції «входу» розподіляються між різними інститутами. Функція інтеграції інтересів здійснюється політичними партіями. Зацікавлені групи виконують функцію вираження інтересів. Засоби масової інформації забезпечують взаємозв'язок населення і інститутів влади.</p> <p>На «виході» кожна гілка державної влади виконує певні функції. Інститути законодавчої влади зайняті виробленням правил і норм взаємовідносин, які мають обов'язковий характер для громадян. Функція реалізації цих правил закріплюється за виконавчою владою. Органи судової влади здійснюють функцію контролю за їх дотриманням. Безпосередній вихід інформації здійснюється в ході практичної діяльності уряду по здійсненню внутрішньої і зовнішньої політики. Таким чином, політична система постає як сукупність способів реагування на політичні ситуації з урахуванням різноманітних інтересів у суспільстві.</p>
Л.Берталанфі	<p>«Загальна теорія систем. Підстави, розвиток, застосування»(1968), «Роботи, люди, розум»(1967) Загальна теорія систем - спеціально-наукова і логіко-методологічна концепція, запропонована австр. біологом Людвігом Берталанфі. Осн. мета - розробка апарату понять, що дозволяє аналізувати об'єкти як системи. Теорія виникла в руслі «організмичного» світогляду як відоме узагальнення розробленої ним у 30-х рр. «Теорії відкритих систем» (за її постулатами живі організми розглядалися як системи, що постійно обмінюються із середовищем речовиною та енергією. За задумом Берталанфі, «загальна теорія систем» повинна відобразити істотні зміни до понятійної картини світу, які принесло 20 ст. Для сучасної науки характерно: 1) її предмет-організація, 2) для аналізу цього предмета необхідно знайти засоби вирішення проблем з багатьма змінними (класична</p>

наука знала проблеми лише з двома, у кращому випадку - з кількома змінними); 3) місце механізму займає розуміння світу як множини різнорядних і несвідомих одна до одної сфер реальності, зв'язок між якими проявляється в ізоморфізмі законів, що діють в них; 4) концепцію фізикалістського редуccionізму, яке зводить будь-яке знання до фізичного, змінює ідея перспективізму - можливість побудови єдиної науки на базі ізоморфізму законів у різних областях

«Ознайомившись докладно з усіма публікаціями Товариства загальної теорії систем (Society of General Systems Theory), можна з упевненістю стверджувати, що теоретична невизначеність, відсутність зв'язку з конкретними науковими дисциплінами і неконструктивність основних положень безпосередньо для дослідницької роботи є наслідком ігнорування основної проблеми системології - розкриття системоутворюючого фактора. Без визначення цього фактора жодна концепція з теорії систем не може бути плідною. Важко допустити без нього існування будь-якої теорії систем і перш за все загальної теорії систем ». У рамках теорії Берталанфі і його співробітниками розроблено спец. апарат опису «поведінки» відкритих систем, що спирається на формалізм термодинаміки необоротних процесів, зокрема на апарат опису т.зв. еквіфінальних систем (здатних досягати заздалегідь визначеного кінцевого стану незалежно від зміни початкових умов). Поведінка таких систем описується т.зв. телеологічними рівняннями, що виражають характеристику поведінки системи в кожен момент часу як відхилення від кінцевого стану, до якого система ніби «прагне».

СТРУКТУРНИЙ ФУНКЦІОНАЛІЗМ

1	Час виникнення	40-70-ті рр. XX ст. Виникнення підходу прийнято пов'язувати з амер. соціологами Т. Парсонсом і Р. Мертоном (базова ідея «соціального порядку», яка уособлює прагнення підтримати рівновагу системи, узгодити між собою різні елементи і домогтися згоди між ними).
2	Філософські засади	Герменевтика
3	Теоретичні засади	Структурний метод вперше був розроблений у <i>лінгвістиці</i> Становлення структуралізму в 40-50-ті роки відбувалося під впливом <i>антропології</i> , згодом підхід набув поширення в <i>соціології</i> і тільки потім став застосовуватися у політичній науці.
4	Методи	Історико-порівняльний
5	Предмет дослідження	Дослідження політичної культури
6	Представники, їх роботи, основні ідеї	<p>Найбільше розповсюдження отримує у Франції</p> <p><i>Засновники:</i></p> <p>Еванс –Прічард, англ. дослідник соціальної антропології. <i>Роботи:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Чаклунство, магія і оракули у азанде» (1937); 2. «Нуер» (1940); 3. «Нариси з соціальної антропології» (1962). <p><i>Ідея:</i> виходив з переконання, що елементи системи впливають один на одного, соціальні та культурні системи становлять єдине ціле, оскільки створюються людиною. Ці системи відповідають його потребам у впорядкованих відносинах з навколишнім світом.</p> <p>Клод Леві-Стросс, фр. етнолог, соціолог і культуролог. <i>Роботи:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Елементарна структура спорідненості» (1949); 2. «Структурна антропологія» (1958). 3. «Тотемізм сьогодні» (1962); 4. «Сире і варене» (1964); 5. «Від меду до попелу» (1966); 6. «Походження застільних звичаїв» (1968); 7. «Оголена людина» (1971). <p><i>Ідея:</i> єдності людського розуму, яка намагається знайти закономірності, що лежать в основі соціальних і культурних систем.</p> <p>Продовжили їх ідеї:</p> <p>П'єр Бурдьє, фр. соціолог і філософ. <i>Роботи:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Відтворення» (1970); 2. «До соціології символічних форм» (1970); 3. «Практичний сенс» (1980); 4. «Урок про урок» (1982); 5. «Начала» (1987); 6. «Відповіді» (1992); 7. «Правила мистецтва» (1993) та ін. <p><i>Ідея:</i> соціальна реальність ідентифікується як ансамбль відносин, простір соціальних позицій, визначених один одним і історією їх формування. Соціальний простір багатовимірний, структурується на основі розподілу різних видів капіталів (економічного, культурного, символічного), що виступають як інструменти і цілі боротьби всередині простору. Соціальний поділ функціонує одночасно і як принцип бачення, і як категорія сприйняття й оцінювання, тобто як ментальна структура, що є багато в чому продуктом інкорпорування об'єктивних структур соціального простору. Для агента це означає володіння «габітусом» - системою диспозицій, які служать схемами сприйняття і організують дії.</p> <p>Ентоні Гіденс, англ. соціолог. <i>Роботи:</i></p>

1. «Капіталізм і сучасна соціальна теорія: аналіз робіт Маркса, Дюркгейма та Макса Вебера» (1971);
2. «Політика і соціологія у вченні Макса Вебера» (1972);
3. «Соціологія» (1982);
4. «Класова структура розвинених товариств» (1973);
5. «Нові правила соціологічного методу: позитивна критика розуміючої соціології» (1993);
6. «Зразки та критики в соціальній теорії» (1983);
7. «Соціальна теорія сьогодні» (1987) та ін.

Ідея: Основна ідея Гіденса оформлена у вигляді «теорії структурації». Товариство створене активною діяльністю суб'єктів, рефлексивної за своєю природою. Індивіди своєю діяльністю не тільки перетворюють суспільство, але водночас змінюють і самих себе. Можливості і межі соціальної участі індивідів історично обумовлені (обмежені): вони створюють суспільство не за власним вибором і не у відповідності з наміченим планом, а в контексті впливу неусвідомлених умов дії і його непередбачених наслідків. Структури надають не тільки обмежуючий вплив, але й створюють можливості для людської діяльності. Виробництво і відтворення структур є результат рутинної (повсякденної і повторюваної) практики.

ТЕОРІЯ ІГОР

Час виникнення	Філософські засади	Теоретичні засади	Представники, роботи, школи	Предмети дослідження, тематика	Методика
<p>Прийнято пов'язувати з публікацією в 1944 р. монографії Джона фон Неймана і Оскара Моргенштерна «Теорія ігор і економічна поведінка»</p>	<p>Методологічний індивідуалізм, утилітаризм позитивізм</p>	<p>Прикладна математика, неокласична економіка.</p>	<p>Дж. Нейман, О. Моргенштерн «Теорія ігор і економічна поведінка», Дж. Неш «Некооперативні ігри», «Проблема торгів», Дж. Харсаньї «Роботи з Теорії ігор» (Papers in game Theory, 1982), Т. Шеллінг «Стратегія конфлікту», М. Флад, М. Дрешер (Дилема ув'язнення) Дж. М. Сміт "Еволюція і теорія ігор"</p>	<p>Аналіз міжнародних відносин, дослідження і вирішення конфліктів, оцінка перспектив співпраці в рамках дилеми безпеки, аналіз конкуренції альянсів, переговорний процес, метод аналізу процесу прийняття рішень в міжнародних відносинах</p>	<p>1.Моделювання «Рівновага Неша» <i>Суть:</i> Рівновага за Нешем - це ситуація, коли у жодного з гравців немає стимулів змінювати свою стратегію при даній стратегії іншого гравця (іншої фірми), що дозволяє гравцям досягти компромісного рішення.</p> <p>2.«Курча» (або «Півні»). <i>Суть:</i> гравці вступають у взаємодію, що веде до нанесення серйозної шкоди кожному з них, поки один з гравців не вийде з гри. Приклад використання цієї гри - взаємодія автотранспортних засобів, коли два автомобілі йдуть назустріч один одному, і той, який першим звертає убік, вважається «слабаком» або «курчам». Сенс гри полягає у створенні напруги, яке б призвело до усунення гравця. Ще одне із застосувань цієї гри - ситуація, в якій дві політичні партії вступають у контакт, при якому вони не можуть нічого виграти, і тільки гордість змушує їх зберігати протистояння. Партії зволікають з поступками до тих пір, поки не дійдуть до фінальної точки. Виникає психологічна напруга може привести одного з гравців до неправильної стратегії поведінки: якщо ніхто з гравців не поступається, то зіткнення і фатальна розв'язка неминучі.</p> <p>3.«Дилема ув'язненого». <i>Суть:</i> двоє підозрюваних, А і В, знаходяться в різних камерах. Слідчий, відвідуючи їх поодиночі, пропонує угоду такого змісту: якщо один з них буде свідчити проти іншого, а другий буде мовчати, то перший укладений буде звільнений, а другого засудять на 10 років. Якщо обидва будуть мовчати, то відсидять по 6 місяців. Якщо обидва зрадять один одного, то кожен отримає по 2 роки. Кожен з ув'язнених повинен прийняти рішення: зрадити подільника або мовчати, не знаючи про те, яке рішення прийняв інший. Дилема: яке рішення приймуть ув'язнені? Результат базується на рішенні кожного з ув'язнених. Положення гравців ускладнюється тим, що вони не знають про те, яке рішення прийняв інший, і тим, що вони не довіряють один одному. Найкращою стратегією гравців буде кооперація, при якій обидва мовчать, і отримують максимальний виграш (менший термін), кожне інше рішення буде менш вигідним.</p> <p><i>Ситуативний метод.</i> <i>Математичний метод</i></p>

ТЕОРІЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИБОРУ

Час виникнення	Філософські засади	Теоретичні засади	Методи	Школи	Представники і роботи	Предмет дослідження
60 - 70 - ті рр. - криза біхевіоризму. Спроби знайти нову методологічну основу для подальших досліджень.	- Шотландська школа моралі (Хатчісон, Хергісон, Юм) - вперше запропонували індивідуалістичну концепцію раціональної поведінки людей - Утилітаризм (Бентам) - підкреслюється значення моральних оцінок і суджень - Неокласична теорія (А. Маршалл), - роль взаємного обміну між людьми.	- Економіка : Р. Коуз (ввів поняття трансакційних витрат), Г. Саймон (розробив концепцію обмеженої раціональності), Дж. Стіглер (включив неповноту інформації в неокласичний аналіз), Г. Беккер (поширив принцип невизначеності на сімейні відносини) та ін. - Соціологія «Теорія обміну» (П. Блау) - практично всі контакти між людьми ґрунтуються на схемі еквівалента давання і повернення, вбачають схожість між соціальними взаємодіями і економічними чи ринковими угодами, здійснюваними в надії, що надані послуги будуть так чи інакше повернуті.	-Математичні -Соціологічні	1. Чиказька (Коуз, Фрідмен, Стіглер): характерний акцент на ринковий успіх і віра в неокласичну теорію цін та ефективність ринків. 2. Вірджинська (Б'юкенен, Вайнінг, Бреннан): в центрі уваги дослідників перебувають не достоїнства ринку, а неспроможність політики, що розуміється як обмін. Найцікавіше в цьому обміні - не позитивний, а нормативний аналіз етичних основ конституційної економіки.	Дж. Б'юкенен 1. «Межі свободи від анархії до Левіафана» (1975) - розглядаються проблеми демократичного вибору. 2. «Дослідження конституційної демократії» (1989) - питання природи та виробництва суспільних товарів, оптимального співвідношення між приватним і громадським секторами економіки. 3. «Політична спадщина лорда Кейнса» (1977) - підкреслюється значення неекономічних інститутів, що зростає в процесі прийняття суспільних рішень. Внесок в неоінституціоналізм: 1. Сформулював три основні передумови, на які спирається теорія суспільного вибору 2. Поєднав у єдину логічну структуру застосування моделі «максимізації корисності» до дослідження політичного вибору і підхід до політики як до процесу товарного обміну 3. Досліджує проблему, що лежить на стику економічної теорії та теорії державного управління. Тематика 1. Теорія суспільного вибору 2. Проблеми демократичного вибору. 3. Питання природи та виробництва суспільних товарів, 4. Дослідження державних фінансів	- Електоральний вибір - Вибірчі компанії - Формування коаліцій - Розподіл влади - Прийняття політичних рішень - Маніпулювання при голосуванні

Різновиди підходу ТРВ	Характеристика напрямків
<p>1. Теорема неможливості Ерроу</p>	<p><i>Автор - Кеннет Ерроу, «Соціальний вибір та індивідуальні цінності» (1951)</i> <i>Послідовник - Роберт Даль: «Прийняття рішень в демократії» (1957), «Поліархія. Участь і опозиція» (1971).</i> Основні положення: Неможливість знайти демократичні правила для колективного вибору рішення щодо загального блага, ґрунтуючись на порядку переваг громадян. В основі доказу теореми лежить «парадокс голосування Кондорсе» (18 ст.). Уподобання А - В - С: 1) А > В > С; 2) С > А > В; 3) В > С > А. Тобто, при одній процедурі виграють інтереси громадянина А, при іншій - громадянина В, при третій - С і т.д. Варіант А виявляється більш виграшним за В, оскільки він більш кращий для учасників 1 і 3. Варіант В пріоритетніший за С, оскільки так вирішують 1 і 2. Ерроу згоден з Кондорсе в тому, що колективний вибір завжди буде або диктаторським, або маніпулятивним. Загальні передумови: 1. індивіди знають свої переваги і вони є фіксованими; 2. індивіди знають і здатні оцінювати всі альтернативи; 3. правила гри відомі і зрозумілі всім; 4. кожен індивід раціональний і не перевантажений інформацією щодо альтернатив; 5. проблема соціального вибору розглядається у статичному контексті. Теорема Ерроу має свої обмеження: 1. колективний вибір залежить від порядку розглянутих пар переваг; 2. обмеженим вважається розгляд переваг в одному пакеті; 3. теорема не допускає інтервального вимірювання корисності переваг; 4. стратегічний аспект голосування (важливе знання інших альтернатив); 5. при подальшому обмеженні умов індивідуального вибору метод більшості призведе до рішень, які будуть одночасно транзитивними, недиктаторськими і не нав'язаними. Можливості застосування: • Проблема громадянської участі; • Електоральний вибір; • Результати референдумів; • Розподіл влади; • Процес прийняття політичних рішень; • Маніпулювання при голосуванні; • Вибір виборчих систем; • Особливості політичних режимів</p>
<p>2. Теорія розподілу влади</p>	<p>Включає дві моделі влади, використовувані при порівняльному дослідженні державних інститутів: розподіл і поділ влади. 1. Модель розподілу влади - застосовується для оцінки того, яким обсягом влади володіють різні актори, що взаємодіють при прийнятті політ рішень. В якості таких діючих агентів можуть виступати депутати парламентів, органи державної влади і т.д. Представники: <i>Л. Шаплен</i> - сконструював індекс для апріорної оцінки розподілу влади між різними структурами та особами, що приймають рішення. <i>Роботи:</i> «Концепції і теорії чистої конкуренції» (1967г.) «Санкт-Петербурзький парадокс: гра злочинця?» (1977р.) <i>Мартін Шубік</i> - зазначає парадоксальний за своїм характером початковий момент моделювання влади в ТРВ. <i>Роботи:</i> «Стратегія і структура ринку» (1959); «Політична економіка» (1999) 2. Модель поділу влади - розглядає варіант прав і повноважень трьох гілок влади. Розроблено для аналізу держ. інститутів, які взаємодіють на основі принципу</p>

	<p>поділу влади. В її основі лежить ідея про те, що в системі державної влади, яка складається із законодавчих, виконавчих, судових і бюрократичних структур, існує структура, що надає вирішальний вплив на політичний порядок, що стосується законодавства, політичної стратегії.</p>
<p>3. Теорія медіанного виборця</p>	<p>Засновник - Г. Хотеллінг, робота «Стабільність конкуренції» - виявив взаємозв'язок між ідеєю нецінкової конкуренції і географічним розміщенням конкуруючих фірм, продемонструвавши, що принцип максимізації прибутку автоматично змушує конкурентів розташовуватися близько один до одного. Принцип пояснює не тільки схожість конкуруючих товарів, але і схожість програм конкуруючих політичних партій.</p> <p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Індивіди вибирають максимально вигідну позицію - Переваги індивідів розташовуються на якомусь континуумі, що включає крайні точки переваг, - кожен виборець представлений якоюсь функцією переваги, що досягає максимуму в певній «ідеальній точці», до якої він і буде прагнути. - «Медіанним виборцем» буде той, хто займе місце між точками, розділивши всіх голосуючих на дві рівні групи <p>Можливості застосування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Електоральний процес - Прийняття політичних рішень - Політичне маніпулювання
<p>4. Терма формування коаліцій</p>	<p>У парламентських республіках партії, які перемогли на виборах до парламенту, формують уряд. У тому випадку, коли не існує переважної партії, інші змушені створювати коаліції для спільного формування уряду.</p> <p>Моделі, в основі яких лежить раціональність з'являються в 40-і рр.:</p> <p>1. Мінімально перемагаючої коаліції</p> <p><i>Автор</i> - Вільям Райкер «Теорія політичних коаліцій» (1962)</p> <p><i>Основні положення:</i></p> <p>Фіксоване число учасників, мінімально необхідне для перемоги (прийняття рішення).</p> <p>Модель виходить з «принципу розміру», відповідно до якого повинна формуватися мінімально перемігша коаліція. Більшість коаліції утворюють тільки ті партії, які необхідні як мінімум для того, щоб надати кабінету статус більшості. Відповідно до цієї теорії, політичні партії в парламентських республіках зацікавлені в максимізації своєї влади, і насамперед отриманні найбільшого числа місць в уряді. Тому партії, що утворюють мінімально необхідну для перемоги коаліцію, опираються її розширенню.</p> <p>2. Модель мінімальної величини коаліцій</p> <p><i>Автор</i> - Аренд Лейпхарт, «Демократія в багатоскладних суспільствах: порівняльне дослідження» (1997)</p> <p><i>Основні положення:</i></p> <p>Число учасників, достатнє для перемоги, без урахування ідеологічних чинників.</p> <p>Модель ґрунтується на постулаті про те, що будь-яка політична партія в парламентській республіці прагне до збільшення влади. На відміну від попередньої теорії вона доводить це положення до логічного кінця. З її точки зору політичні партії хочуть виключити непотрібних їм партнерів з коаліційного кабінету, щоб збільшити свою частку в уряді. Тому вони будуть виходити з того, що бажаний кабінет буде ґрунтуватися на обмежено можливе парламентську більшість.</p> <p>3. Модель мінімального простору</p> <p><i>Основні положення:</i></p> <p>Максимальна близькість учасників за критерієм (шкалою) «праві-ліві».</p> <p>Модель формує умову, за якої легше сформувати коаліцію серед партій з близькими політичними уподобаннями, ніж між партіями, що відносяться до різних частин ідеологічного і політичного спектра.</p> <p>4. Модель мінімально пов'язаної коаліції</p> <p><i>Автор</i> - Роберт Аксельрод «Еволюція кооперації» (1984)</p> <p><i>Основні положення:</i></p> <p>Облік близькості ідеологічних позицій учасників (незалежно від мінімально необхідного для перемоги числа учасників коаліції).</p> <p>Утворювана коаліція буде заснована на тому, що «пов'язує» її членів, тобто утворена партіями, які є «сусідніми» в політичному спектрі і виключають непотрібних партнерів. З точки зору цієї теорії різні сусідні партії будуть об'єднуватися до тих пір, поки коаліція більшості не буде сформувати.</p>

5. Теорія найменшого числа партій

Автор - М. Лейзерсон

Лейзерсон розробив теорію «вигідної пропозиції», згідно з якою коаліції створюються мінімальним коли \neg кість партій. Головним аргументом на користь цієї теорії є стабільність і здатність до маневрування коаліції, сформованої на основі мінімально необхідного числа партій.

Можливості застосування:

- Формування і функціонування коаліцій для прийняття оптимальних рішень;
- Коаліційний взаємодія;
- Процес прийняття рішення партійними коаліціями;
- Політична стабільність / конфлікти, кризи в парламенті;
- Міжпартійна конкуренція;
- Визначення місця коаліцій у сучасному політичному процесі.